

RECENZII

M. Sadoveanu, Mormântul unui Copil, nuvele și schițe, București, 1906, Minerva, 253 pag. Prețul 2 lei.

Nu cred să fie plăcere mai mare pentru cine urmărește mișcarea literară cu oarecare curiozitate de cât apariția unui volum nou al unui scriitor de talent.

Despre ce mai vorbește scriitorul? Ce mai are de spus asupra vieții? Ce probleme îl mai agită? Care din însușirile scriitorului au evoluat? Ce lipsuri au dispărut? etc. etc.—sînt tot atitea întrebări interesante pe care ți le pui cînd iai volumul în mînă.

Dacă un Brătescu-Voinești este neîntrecut—in literatura noastră—in fi-neța analizei oamenilor și a împrejurărilor în care se mișcă ei,—d. Sadoveanu este neîntrecut în evocarea epică, *impetuoasă* a faptelor mari, a prige, a oamenilor mînați de fatalitate, a tragicului și misterului soartei omenești... În evocarea misterului soartei omenești și nu în pătrunderea misterului vieții omenești, ceea ce am observat cînd am vorbit de *Floare Ofilită*, ceea ce observăm și, în volumul de față, în „Pustiul”—a cărei disproporție se datorește acestei lipse, căci partea dela sfîrșit, mai *îngustă* decît începutul, se explică prin lipsa de pătrundere a aceluși mister.

Imprumutînd terminologia lui Nietzsche, putem spune că d. Sadoveanu e un spirit dionisiac, în opoziție cu d.

Brătescu-Voinești, care e un spirit apolinian. ...„Era plămădeala ce trebuia să crească pentru *floroasa și dulceă viltoare a vieții*“, copilul a cărui viață se incheie la vrîsta de cinci ani și, în adevăr, viața, pentru acest scriitor, este o *viltoare floroasă și dulce*...

Pentru a zugrăvi această viață așa înțeleasă, d. Sadoveanu are nevoie de oameni cu o facultate sufletească exagerată (de aci „romanismul“ său), ori de o pasiune dominantă, care să absoarbă toate puterile sufletului lor.—Această nevoie d. Sadoveanu, la începuturile sale („Povestiri“), adesea și-o satisfacea alegînd subiecte *de forță* din viața trecutului („Răsbunarea lui Nour“), ori din viața legendară haiducească („Cosma Răcoare“), ori chiar alegînd viața unor tipuri cam nenaturale, convenționale și eftene (ca „Ivanciu Leul“),—dîndu-ne însă și acea minunată bucată „Cei Trei“.

Că subiectele „haiducești“ sînt de un gen inferior, nu mai încap discuție. Iar întrebuintarea trecutului o socot ca o greșală artistică, pentru că *trecutul nu-l poate reda nimene!*... Ori pui în trecut viața de azi și atunci utilizarea trecutului n'are nici un rost—și opera e hibridă; ori te ferești de viața de azi și ți *închipuești* că redai viața de atunci,—pe care n'o redai, că n'o cunoști, și crezi astfel o viață convențională, neadeverată. Cel mult trecutul poate servi ca un decor po-

etic, cind intenția scriitorului este să dea mai mult „poezie“ decit viața adevărată,—cind vrea să facă ceea ce se chiamă „poezie in proză...“ Și, in adevăr, ceea ce salvează bucățile epice (uu vorbesc de admirabilele bucăți din „Povestiri“ ca „Intr'un sat odală“ etc.) ale d-lui Sadoveanu e atmosfera de „poezie“ care plutește de-asupra lor..

In volumul de față, acest poet epic care e in d. Sadoveanu nu mai recurge la subiecte de acelea de care vorbeam mai sus. Are și aici autorul fapte mari, teribile, oameni aprigi, „romantici“, dar aici oamenii sint vii și imprejurările cunoscute,—și cu atila efectul este mai mare. Cetiți „Tu n'ai iubit“, istoria unei extraordinare puteri sufletesti concentrată in sine, dar mai ales cetiți „Păcat Boeresc“: Ura lui Marin, bărbatul înșelat de mult de „boerulcel bătrîn“,—din care a rezultat moartea femeii: ura lui Marin împotriva „boerului celui tinăr“, numai pentru că s'ar putea să-i necinstească, și *acesta*, fata,—ură care se altocște pe ceea ce de veacuri mocește in sufletul lui chinuit, exasperind'o—; fiorul nebun de iubire senzuală a lui Niculiță, boerul din alt sat, pentru Chiva; pasiunea înfrigurată și satanică cu care Chiva se aruncă in viltoarea dragostei pentru Niculiță, pasiune alcătuită din voluptate („Tremura, gema incet cind o cuprindeam in brațe...“, „Era palidă cu dinții strinși...“) și din senzația morții („Și maica a păcăluit, cu stăpinaul cel vechiu... Acuma parcă-i un blestem!...“—„Ah! de-ar afla taica..., de-ar afla taica...“—„Taica poate să afle tot,—parcă nu mă tem de nimic.. Eu am să-i spu *atunci*, că altfel uu se putea...“), fatalitatea de neînțelurat cu care autorul ne duce la catastrofă,—fac din această bucată una din cele mai frumoase din cile am celit vreo dată... Rar s'a ilustrat așa de puternic că iubirea e tot așa de „tare ca

moartea“,—și că se poate hrăni, in creșterea ei, din moarte!

Dar cealaltă mare însușire, și care și ea il face pe d. Sadoveanu cel dintaiu între scriitorii noștri; sentimentul naturii! Cetiți „Plopul“ și opriți-vă la acea pagină, in care un om in vristă, acuma, istorisește unei femei care a fost odată „duduia Olimpia“, iubirea nemărturisită dela optsprezece ani, pe care era s'o afle ea *alunci*, într'o dimineață de primăvară, sub un plop,—dar pe care n'a aflat-o, căci nu i-a putut-o spune... „Și 'n durerea mea nu mă uitam la tine; ascultam sursurul frunzelor; priveam in creșterea luminii răsăritului, cum pe o margine de cimp a înflorit așa de multă păpădie, incit se părea că deasupra erbiei a căzut o ușoară ninsoare; priveam mai departe după aceea spre cimitirul tirgoșorului nostru, trist cimitir spre care mă purtam cu gindul celor optsprezece ani ai mei. *Crucile strimbe păreau ființe dăveroase care se apleacă plîngînd, cu brațele întinse în lături, asupra mormintelor*“... Cetiți—incă odată!—„Păcat Boeresc“: zugrăvirea „bălții“ cu viața ei bogată, cu sufletul ei misterios; tăcerea și singurătatea Barăganului: „Spre seară, ca să mai petrec, călătoream spre una din stațiile mici, roșii, pierdute in buchele de salcîmi, in lungul drumului de fier, drept, fără sfîrșit. Dam de cite-o crîmă singuratecă, in care, *in rastîmpuri vari, se auzea zarvă de glasuri iute copleșită de tăcerea adîncă a pustiului*. Pe urmă ajungeam la stație, așteptam un tren, care venea de departe și trecea in depărtarea fumurie a răsăritului. La un geam, in verdeața care căptușea zidul, se arăta un cap de femeie gătită ca de sărbătoare; funcționarii se mișcau incet, schimbau saluturi cu cunoseuții; mașina pufăia, pleca; *gara rămînea mică și singuratică in pacea amir-*

gului. Plecam în trap făcânit, pe gânduri; tăcerea pustiuului mă învăluia de pretulindeni, umbra cucerea lanurile năvălind ca valuri dela răsărit, și, din când în când, un canton suna trist, plângînd parcă în imensitate: lang—ling!

Aceste, mai ales, din urmă rinduri sînt de o mare suggestivitate: ne fac să simțim și mai bine singurătatea, să ausim și mai cu tristeță tăcerea...

Cît lirism este în obiectivitatea d-lui Sadoveanu! Și am apropiat anume aceste două cuvînta contradictorii. Știu că natura n'are, în ea, poezie, dar toluși, aci, în poezia Bărăganului, ca și în multe alte părți, se pare că autorul nu face decît să re-dea sufletul naturii.... Și dacă d. Sadoveanu poate unaniza natura, ca în „Plopu”, dacă poate să-i simtă sufletul, ca în „Păcat Boeresc”, el poate să o și zugrăvească pictural, curat obiectiv. Ca în „Cel întâiu”: „... nu vedea nimic. Sus, văzduh de păcură; în jur un zid nepătruns de întunec; numai umbrele nelămurite ale oamenilor, lingă el, în jurul unui felinar sărac, lăsat jos, pe birne, le vedea mișcîndu-se încordate, cu grămezi de păr spulberat, cu șuvițe de păr umede care-i plesneau fața; simțea în juru-i, pe pod, o încordare uriașă de brațe care trăgeau pe odgon, șăicile la malul abia părăsit. Jos valurile se zbateau, întindeau aripi umede și fulgerătoare, singurate de lumina felinarului, și se resfrîngeau îndărăt mugînd, horcînd cu într'o durere de moarte. Și la fărîm aproape, căsuța podarului deschidea un ochiu îngrozit, roșu, asupra miniei de sub malul prăpăstios.“

Și, pentru utilizarea a ceea ce se cheamă personificare, tot pentru a reda obiectiv: „Puștile trăsînră, umplînd de tunete adînci pădurile bătrîne de sălcii. Tipeto ascuțite, mirate, de găinuși, răspuseră din trestii...“

D. Sadoveanu e cel dintăiu cîntăreț

al pămîntului țării sale,—vreau să zic că nimene nu o legat, ca dînsul, prin altea fibro tainice cu sufletul acestui pămînt: cu cîmpurile lui, cu apele lui, cu oamenii lui—și deci cu cei mici—cu tragedia lui..

*

Florian I. Becescu, *Spre Zîna*, versuri, 1906. Tip. Ovidiu, Constanța. 131 pag. Prețul 3 lei.

Numele d-lui Florian I. Becescu nu cred să facă o plăcere excesivă d-lui Maiorescu și cenaclului dela *Convorbiri Literare*, căci acest versificator a jucat eminenților critici o strașnică festă: Se cunoșc certificatele imprimate în fruntea defunclului volum al d-lui Becescu („Vise și Lacrimi“) prin care eminenții critici îl consacrau de poet talentat.

D. Becescu a ținut să le dea cea mai formală dezmințire,—cași decedatul Samsou Bodnărescu, cași d. I. Pop Florantin, a cărui navelă istorică „Decabal“ a avut darul să smulgă un certificat elogios maestrului însuși.

Că criticii de la „Convorbiri“ au fost mistificați de cătră d. Becescu, nu e cine știe ce mare lucru: Cine e infailibil pe lumea aceasta, — afară de d. Iorga? Acela care și-a stricat liniștea și rostul vieții este d. Florian I. Becescu.

Fără certificatul eliberat de Convorbiri, tînărul domn Becescu, ca alți alți candidați, de o oră, la nemurire, și-ar fi spinzurat poate, într'o bună dimineață, lira'n cuiu, cînd ar fi băgat de samă că nimene nu i-o ascultă, — dar așa!... Cînd ai birție în regulă dela o autoritate așa de mare! Apoi să fi și D-ta acela, cetitorule, ai renunța ușor la nemurire?

Și d. Becescu s'a simțit dator să fie la înălțimea certificatelor,—și liniștea sa a fugit!

Că publicul cetitor, sau „umbrele umane“ cum se exprimă cu despret d.

Becescu, a făcut pe surdul față cu acordurile lirei poetului cu certificate? Ce-i pasă poetului:

Dar cîntă-ți visul tău frumos
De te-ar huli tot universul,

se incurajează pe sine poetul, rapindu-ne orice nădejde de revenire la realitate.

Că critica îi dă cu piciorul în liră?
Dar cine sînt, mă rog, criticii?

Te miri și tu cum se mirară
ațiția „criticii ușurei“

De ce din sufletul meu tînar
se nasc amarnice idei?

Ei sînt naivi, acestor oameni
zadarnic le albește părul,

Cu ochii lor, orbiți de patimi
nu pot să vadă adevărul...

Și, fiindcă recunoștința nu e de cît un nume, sau, probabil, pentru că i s'a refuzat reînnoirea certificatelor, iată ce destăinuiri face poetul:

Stiu oameni care-și fac palate
vînzînd la proști... filozofie,
Trăse acum figuri celebre
care-au făcut și fac minuni
Scrînd doar critici ipocrite
poetilor ce mor nebuni.

Și ca să nu mai rămînă nici o îndoială despre „amarnicile idei“ pe care d. Becescu le nutrește la adresa criticilor, el ni-i zugrăvește cu putere cum

Abrutizați—in fața pradei—
Scot răcnete de jaguari!!!

Cum vedeți, volumul de față e semnificativ pentru starea sufletească a unui versificator fără talent, în care o întregă direcție literară descoperire un poet talentat.

Dar lucrul e de o gravitate mai mă-

re decît s'ar părea la prima vedere: conștiința descoperitelor săi trebuie să sufere, căci poetul, pentru a nu dezminți certificatele, se supune la adevărate torturi... de creare. În această privință el face mărturisiri complete:

Tu nu știi! 'n van ideia luptă
să'mbrace haina-i de cuvinte,
Căci pururea nemulțumită
rămîne rătăcind prin minte.
Naivi acei ce ne'nvătară
ceva ce cu puțință nu-i:
Poetul să-și topească 'n versuri
tot farmecul simțirii lui!

Și „poetul“ ne dă și doza de simțire cîtă se poate dizolvi în apa distilată a versurilor sale:

Ades cînd inima ne arde,
În poezia care-o scrim,
Nn prindem nici a mia parte
Din toate cite le simțim...

Altul, în urma acestui slab procent de disoluțiune, ar fi depus și liră și condeiu!... Dar Convorbirile l'au consacrat poet! Și „poetul“ își face datoria:

Adoarne cerul și pămîntul
Precum ursit'a Dumnezeu.
Doar pașii mei s'aud prin noapte
De ce nu pot să dorm și eu?

— De ce? Dar lucrul e clar: Pentru că așa „ursit'a“ „Direcția Nouă“ a literaturii romîne!

Și cînd, în sfîrșit, ne vom da samă de „ideie“ și „simțirile“ care agită pe d. Becescu, abia atunci se va vedea toată gravitatea lucrului.

Intr'o srisoare cătră o Domnișoară, d. Becescu face următoarea declarație de principii:

Sînt trist, dar voiu rămîne veșnic
Un luptător idealist!

(subliniat de poet)

Și în adevăr, „tristeța“ și „idealismul“ sînt punctele cardinale ale programului de activitate a acestui poet.

Și are motive puternice poetul ca să fie trist. Mai întăiu motive de ordin mai general:

Moluște, pasări, fluturi, fiare,
Haiduci, miniștrii sau poeți:
Sînt unii ce nu pot pătrunde
Prin prizma 'nșelătoarei vieți.
A lor privire țărnutită
Se 'ncintă admirînd decorul!

Va să zică decorul...

Apoi un motiv mai personal, dar în legătură cu cel de sus. Domnișoara „admiră decorul“ și poetul o face oarecum direct răspunzătoare de toate mizeriile care rezultă din decor:

Căci de-ar trăi în voi de-apururi
Scnteia sfîntă de iubire,
O cite 'ndemnuri ideale
Și cit progres în omenire!

Va să zică progresul în omenire...
Și, în sfîrșit, un motiv cu totul personal:

Sărmaue trestii mișcătoare
Cu suflet mort și trupul viu
Ce-și fac un vis dintr'o dantelă
Și-un ideal dintr'un chipiu!

Va să zică chipiul...

Dacă admit în totul teoria poetului asupra decorului și a moluștelor, am de făcut oarecare rezerve asupra progresului în omenire și asupra chipiului. Inuși poetul își exprimă teama că

Toate cînturile mele
Nu vor putea schimba o iotă
Din cele cite se urzirà.

Aceasta este sigur! De altmîntre-lea și declarația d-lui Becescu:

Sînt sătul de castitate
Și fecioare din muzee,

confirmă faptul de mult constatat că Domnișoarele preferă chipiul și progresului în omenire și „cinturilor“ de felul celor ale d-lui Becescu...

Și, cu această din urma citație, trecem, dela sine, la fața a doua a personalității d-lui Becescu: *idealismul!*

Unui amic, care, pe cit se pare, l'ar fi sfătuit să renunțe la fecioarele din muzee, poetul îi răspunde nu fără oarecare enervare:

*Ce vrei de s'au născut în mine
asemenea dorinți himere?
Ce vrei dacă hrănesc iluzii
și... plîng cînd idealul pierе?
(subliniat de poet).*

Da, idealul pierе, rămănuind numai realitatea crudă:

Unde eri a fost grădina
Azi e fabrică de tunuri,
și de aceea probabil:

Sboară 'n goana-i fioroasă
Viforul degenerării,

Dar totuși poetul nu se descurajază! Pe această „pseudo-civilizație“, pe care, în indignarea sa, el o numește „savantă Messalină“, o apostrofează cu versuri de foc ca acestea:

Fugi și ia în sbor cu tine
A tale cete nevropate
Ce-îndrumară cursul lumii
Spre limanuri desfrinate,

în care ritmul se bate cap în cap din cauza furiei poetului inspirat.

Caragiale ne-a dat, în „Mitică“ al său, pe conțopistul mahalagiu „spiritual“. Cine ne va da pe Mitică filozof, pe Mitică pesimist, pe Mitică idealist, pe Mitică eugetător, pe Mitică tragic, pe Mitică byronizînd?

G. I.

* * *

Adolf Michaelis, *Die archäologischen Entdeckungen des neunzehnten Jahrhunderts*, Leipzig, E. A. Seemann, 1906, un vol. VIII+325 pg. in 8°.—M., precum se numește singur, e un veteran în ale Archeologiei. Contimporan și coleg de studii cu Conze și Peterseu el a luat însuși parte aproape jumătate de veac la lucrările de îmbogățire și prefacere ale științei sale. Cu atât mai insuflețită e deci expunerea lui despre descoperirile arheologice din veacul trecut. Cartea lui nu se îndreaptă numai către, ori mai bine, *atât* către specialiști, cit către marele public doritor de a afla în scurt, și plăcut-povestit, progresele unei din științele cărora cultura modernă datorește așa de mult pentru armonica dezvoltare a gustului estetic și pentru înțelegerea istoric-culturală a evoluției spiritului omenesc.

M. n'a voit să dea un manual plin de cit mai multe date la îndemina cercetătorului specialist, ci o expunere critică a progreselor Archeologiei în secolul trecut. După o introducere asupra cunoștințelor noastre până la sfârșitul veacului al XVIII-lea (pg. 1—13), urmează istoria descoperirilor din vremea lui Napoleon I (pg. 13 sqq.), cercetările făcute de Englezi în Grecia, descoperirile din Etruria (p. 52 sqq.) și înființarea prin silințele lui Gerhard a institutului arheologic din Roma (la 1828) (p. 57 sq.) cu frumoasele descoperiri de vase grecești, de curind după aceea (p. 58 sqq.). Se descriu apoi marile lucrări de dezgropare din Răsărit (Egipt, Siria, Asia mică, Macedonia, Rusia sudică) (p. 71 sqq.) și din centrele religioase grecești (p. 91 sqq.).—săpăturile din diferitele orașe antice grece și romane (p. 133 sqq.) și descoperirile vestite ale lui Schliemann, privitoare la istoria cea mai veche grecească (p. 175 sqq.). Urmează

în două capitole mari o expunere pe scurt a descoperirilor dela 1870 încoace, în Grecia (p. 206 sqq.) și în celelalte țări (p. 223 sqq.).—Cartea se încheie cu o privire de total, în care Michaelis arată, foarte imparțial, înersul direcției noi—de accentuare a *analizei stilistice* și de înțelegere a *formei* în studiul unei opere de artă antică—direcție care propriu zis pleacă de la Heinrich Bruun, dar care mai ales în deceniile din urmă, supt inriurirea din ce în ce mai mare a metodei istoriei de artă mai nouă, a împins tot mai pe al doilea plan vechea direcție filologică (de țiuere strins de textele literare păstrate din antichitate însăși, despre diferitele opere de artă). Nota nouă, adusă în ultimul timp de Adolf Furtwängler, în cercetările arheologice, anume de a se avea totdeauna în vedere că arta greacă ne-a fost păstrată prin copii mai ales din *vremea romană* și că deci felul de înțelegere antic—ajuns la cea mai înaltă și fină dezvoltare—a hotărât în transmiterea capodoperelor grecești până la noi, că prin urmare știrile literare ce avem din vremea romană trebuie aplicate la aceste *copii* ale vechilor originale vestite.—această notă nouă, care a redat multor vechi maeștri operele lor, e prețuită deasemenea după cuviință.—Michaelis e mai conseruator decît tinerii care oarecum nedreptățesc filologia arheologiei și de aceea el îi arată toate meritele atît ale ei ca reprezentantă a *tradiției literare* despre arta antică, cit și în ramurile mai îndepărtate ale ei, epigrafia și papirologia.

Cartea lui M. e foarte atrăgător scrisă și fiindcă n'a putut da și ilustrații, ea dă numerile de ordine ale ilustrațiilor din manualele bogat ilustrate, ale lui Winter și Springer, care sînt la îndemina oricui.

O tablă cronologică a principalelor

descoperiri, o listă de izvoare și un index de nume. la sfârșit, ușurează folosirea mai intensivă a cărții.

N. Iorga, *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, formind volumul III din „Istoria Românilor” în chipuri și icoane, București, „Minerva” 1906, 263 pg. în 8° mic,—prețul 2 lei 50.

Această „Istorie în chipuri și icoane” s'ar fi putut numi, cu un titlu mai cunoscut, și: „Părți alese din istoria culturii române”. Căci, de fapt, acum cind al treilea volum a apărut, intenția autorului de a ne da treplat-treplat, „în chipuri și icoane” *întreaga istorie* a trecutului nostru cultural, devine evidentă. Singurul lucru ce mă miră e că această istorie, care așa cum se prezintă, nu numai că aduce peste tot lucruri noi, dar e și *cea dintâi istorie a culturii române* scrisă până azi,—n'a fost încă prețuită precum se cuvenia. Aproape nu s'a scris nimic asupra ei, deși nu e om în țările noastre românești,—învățat ori neînvățat, care să nu fi cișligat de pe urma cetirei ei.

Acest de-al treilea volum cuprinde patru capitole mari, dintre care primul de istorie a artelor iar celelalte trei de istorie economică: I. *Meșteșugul de pictură și sculptură în trecutul românesc* (cu specială luare aminte asupra artei noastre bisericesti); II. *Negoțul în trecutul românesc* (o deplină lămurire a poziției noastre economice în sud-estul european cu arătarea rostului străinilor în dezvoltarea comerțului nostru); III. *Meșteșugurile la Români* (o enumerare completă a diferitelor ramuri de industrie mică organizată în corporații pe specialități și, pentru vremile mai tirzii, o expunere despre industria mare: în fabrici); IV. *Bani și măsuri* (istoria sistemului nostru monetar și metric).

Cadrul cronologic al acestor studii

culturale e format de al XIV-lea până la al XIX-lea veac, exclusiv acesta din urmă în partea sa de modernizare, „europenizare”, de, aproximativ, după 1820.

În lumină nouă apar în această carte legăturile noastre cu străinătatea și în special cu Apusul mai îndepărtat: „Germania” și Veneția.

Cartea e scrisă cu mare economie de vorbe. Bogăția informației e pe alocurea așa de ingramădită, încit acei ce s'ar grăbi cu cetitul pierde aproape jumătate din plăcerea ce-ți dă o carte care la fiecare pas te face să gindești însuți nou și intens.—Cartea n'are note. Dar la fiecare rind observi informația documentară preciză, și pentru un istoric mai ales, aceasta are un deosebit farmec.

Ca și întreaga publicație acest volum din „Istoria Românilor în chipuri și icoane” se îndreaptă către marelui public, a cărui cultură generală, națională ca și istorică, e merit s'o ajute și s'o crească. Cu această intenție sînt date și pildelo documentare din anexele de la sfârșitul cărții, I: cu privire la arta bisericască și II: cu privire la privilegiile comerciale și orinduirile vamale din trecutul nostru. Și deasemenea tot pentru ușurarea înțelegerii unui public mai mare sînt date și cele vre-o zece reproduceri de documente și icoane, — reproduceri care, desigur, ar fi fost și mai multe și mai luxoase dacă s'ar fi ajuns și la noi, ca în Apus, la un sprijin mai efectiv din partea publicului, pentru care apariția unor astfel de cărți ar trebui să fie o adevărată sărbătoare.

V. P.

N. Iorga, *Cîteva documente de cea mai veche limbă românească*. București, Göbl, 1906, prețul 1 leu.

Documentele în chestiune sînt: „cîteva frinturi din... epistolele Sft. Pa-

vel", socotite de editor ca datind din „a doua jumătate a veacului al XV^a”; „cîteva pagini cari par să aparție unei cazanii” contemporane cu Psallirea Șcheiană; un mineiu slavon din 1192, care cuprinde explicații românești; și porunca românească dată de Mihai Viteazul în 1600, ca Domn al Ardealului.

Documentele sînt publicate în litere chirilice și în litere latine. În transcrierea latină sunotul κ este pretutindeni redat greșit prin ξ (*direptimu-ne, botezi-se, birbăteasca, fîgiduili, mîrgîlori, nărocul, otrăvirile, războaiele, împărăția, răbdare, bunitatea, pisul, abi, cătri, dupl, să, iară*), în loc de α (*direptămu-ne, boteză-se, bărbăteasca, săgăduită mîrgălori, nărocul, otrăvirile, războaiele, împărăția, răbdare, bunătatea, păsul, alijbă, cătră, după, să, iară*).

Broșura cuprinde 10 fotografii și 4 stampe.

G. P.

* * *

Simion C. Măndrescu, *Mittelhochdeutsch, Gramatică, texte, explicații și vocabular*. București Tipografia „Voința Națională” 1906. 606+II.

Pentru înlăina dată apare în limba română o lucrare de asemenea natură. Autorul ne spune în prefață că opera este destinată „tineretului universitar”; avem prin urmare a face cu o lucrare ce urmărește scopuri practice, cu o operă didactică, nu cu o operă dedicată științei pentru știință. D. M. ne prezintă volumul de față ca primul dintr-o serie completă destinată să realizeze scopul pe care d-sa, ca profesor la facultatea de litere din București, îl urmărește: a face pe studenți să cunoască temeinic literatura și limba germană în toată întinderea evoluției lor istorice. Un asemenea scop, se înțelege, merită toată aprobarea și toată lauda. În adevăr cu simpla cunoaștere a limbii literare actuale germane,—

neuhochdeutsch—oricite manuale de gramatică și de istorie literară ar învăța cineva, nu va putea niciodată ajunge la acea cunoaștere științifică a limbii și literaturii, pe care o poate da numai studiarea serioasă a fazelor de dezvoltare anterioare ale limbii și ceteira în original a operelor literare din veacurile trecute. Și cu mult tact pedagogic a procedat d. M., cînd a pornit pe acest drum de muncă grea dar roditoare, cu faza cea mai apropiată de cea actuală—limba medio-germană—cea mai ușor de învățat prin urmare; căci, cine știe cam cu cîtă cunoștință de limbă germană se prezintă absolvenții noștri de liceu la Universitate, va înțelege ușor că a începe deodată cu studiul limbii gotice ori chiar cu acela al limbii vechi-germane (Althochdeutsch), ar însemna a compromite dela început tot rezultatul și a face muncă zadarnică. Traducerea însă din texte mittelhochdeutsch cu neîncetata apropiere a formelor moderne, nu numai că va face nesimțita trecerea la limba mai veche, dar va contribui și la înlăturarea cunoașterii limbii moderne. Că limba aceasta mittelhochdeutsch nu este așa de grea, celitorul, care cunoaște limba germană, se poate convinge din următorul exemplu, primul text din opera d-lui M. pag. 71 :

Du bist min, ih bin. du :
des solt du gewis sin.
du bist beslozen
in muozem herzen
verloru ist daz sluzzelin ;
du muost immer drinne sin.

Dacă înlocuim pe toți ξ cu diftongul ei , și cetim grupa ez ca ss , avem aproape limba modernă.

Din punct de vedere al împărțirii materiei, lucrarea d-lui M. se prezintă ca un manual complet și foarte practic; începe prin o schiță de gramatică concisă (pg. 67), urmează texte numeroase, alese din poezii cei mai în-

semnați ai acestei epoci literare, precum și din epopeile populare (până la pg. 417), apoi pe o întindere de 48 pg. (până la pg. 465) se dau numeroase explicații necesare traducerii și potrivite cu gradul de știință al studenților începători români, după care lucrarea se încheie cu un vocabular atât de complet, încît te scutește de ajutorul oricărui alt dicționar.

Cine își poate da samă ce muncă cinstită a trebuit să coste această voluminoasă lucrare va felicita împreună cu noi, pe autorul ei.

*

Vasile Pârvan. *Cîteva cuvinte cu privire la organizația provinciei Dacia Traiană.* cu prilejul unei cărți noi asupra acestei uestiuni. București 1906. 64 pagini.

Cartea, oricît de slabă, a d-lui Virgil P. Andronescu, (Organizația comunelor și provinciei Dacia traiană. Constanța 1905) tot a făcut un bine: a dat ocazie d-lui Pârvan să scrie frumosul studiu, citat mai sus. Nu am intenția să-i fac recenziă, o semnez numai ca o minunată bibliografie raționată a chestiunilor ce se rapoartă la organizarea romană a Daciei și ca o îndrumare plină de idei juste, pentru oricine și-ar pune în gînd să-și aleagă ca subiect de studiu vreuna din chestiile ce stau în legătură cu această temă.

*

Tzigara-Samurcaș. *Denkmalspflege in Rumänien.* Sonderabdruck aus den Verhandlungen am 27 September 1906. Karlsruhe. C. F. Müllersche Hofbuchdruckerei 1906.—Este discursul pe care l-a ținut dl. Tzigara-Samurcaș, ca delegat din partea guvernului român, la congresul pentru conservarea monumentelor, ținut în Braunschweig. D-sa arată rolul, pe care l-a avut în decursul celor 40 ani de domnie, M. S. Regele, în privința păstrării și restaurării monumentelor istorice;

și explică stilul arhitectonic românesc ca născut din contopirea stilului bizantin și cel apusan (gotic), ilustrînd aceasta prin descrierea celor două capod'opere arhitectonice ale noastre: Curtea de Argeș și Trei-Sfetitele din Iași.

C. B.

* * *

I. Nicolescu-Chic. *Clipe simțite.* poesii. București, Tipografia Dor. P. Cucu, 1906. Cu portretul autorului.

Cu o grabă pe care nimic n'o justifică, tînărul autor—așa-l arată fotografia de pe prima foaie—a strîns, într'o broșurică de 63 de pagini, două schițe în proză și un număr de poezii de-acele care se publică zilnic prin gazetele noastre politice. Dacă nu ne înșelăm, că parcă am văzut și poezii din broșura aceasta prin vre-un ziar politic, putea foarte bine autorul să se mulțumească numai cu acea singură prezentare a lor publicului: ele nu cîștigă nimic, prin această adunare în volum, nici ca inspirație, nici ca sinceritate, nici ca înălțime de gîndire, nici ca imagini, nici ca ritm...

Publicul s'ar fi lipsit bucurios și de fotografia autorului și chiar și de coperta cu model de țesături de casă, cu mult inferioră frumoaselor coperte, în acest gen, ale „Luceafărului“...

*

Andrei Rădulescu. *Din viața și activitatea lui Andronache Donici.* București, Institutul de arte grafice „Eminescu“, 1906.

Cu prea mare aer de erudiție (58 de note în 20 de pagini!... și trimiteri la Arhiva, Academie, Uricar, Hurmuzachi, P. Calimach, Iorga, Erbieeanu, M. Drăghici etc., etc.), autorul ne dă o scurtă notiță biografică asupra lui Andronache Donici, o analiză mai amănunțită a lungii precuvîntări din opera acestuia, titlurile exacte ale celor două ediții în care a apărut „Adunarea“ lui de pravile și ne arată rolul

pe care l'a avut lucrarea lui Andronache Donici în jurisprudența română.

*

A. Procopianu Procopovici, *Caracterul general al florei de pe moșia regală Broșteni*, cu o hartă. București, 1906. O broșură de 8 pagini.

Autorul a extras această broșurică din lucrarea mai mare „Descrierea moșiei regale Broșteni” de d-nii A. Popovici și Gh. T. Kirileanu. În cele 8 pagini ale sale d. Procopovici, pe baza studiului amănunțit al diferitelor specii de arbori, care cresc pe valea Bistriței, ajunge la concluzia că lemnul de Broșteni ar putea redeveni „fruntea lemnului de pe Bistrița” printr-o cultură rațională și sistematică.

*

George Hazu, *Învățământul industrial în România*. București, Imprimeria și „Librăria Școalelor”. C. Sfetea.

În bogata literatură jubilară menită să arate progresele realizate până acum în România sub toate raporturile, învățământul industrial trebuia să-și aibă monografia sa și dl. Inspector al școalelor de meserii și-a luat sarcina de a-l scrie. Am fi fost mai mulțumiți să găsim tratate în lucrarea d-lui Hazu problemele mari relative la viitorul și la rolul acestui învățământ în dezvoltarea economică a țării noastre, dar se vede că autorul nu și-a propus să adincească aceste probleme... D-sa ne-a dat numai o lucrare de informații asupra trecutului învățământului profesional și asupra stării lui actuale.

Volumul coprinde două părți: *nota istorică și starea actuală* și patru anexe. În prima parte ni se arată toate fazele prin care a trecut învățământul profesional, dela cele dintâi dispoziții relative la el (1832 în „Regulamentul școalelor” întocmit de „Eforia școalelor” pentru Muntenia; 1835 în „Regulamentul școalelor publice din Principatul Moldovei” întocmit de „E-

pitropia învățăturilor publice” pentru Moldova) până la organizarea ce i s'a dat prin legea din 1899. În a doua parte ni se arată starea actuală a învățământului industrial reorganizat prin legea din 1901. După cum în partea întâia se arată pe larg organizarea și modul de funcționare a școalelor de meserii din Iași (înființată la 1840) și din București (înființată la 1852) tot așa aici ni se arată organizarea, modul de funcționare și rezultatele celor trei categorii de școli de meserii actuale (elementare, inferioare și superioare).

În afară de informațiile pe care ni le dă, lucrarea d-lui Hazu e însemnată și prin aceea că arată unele din relele de care suferă învățământul profesional și propune și unele îndreptări ce sînt de adus.

Din cifrele pe care le-a adunat autorul asupra situației absolvenților școalelor inferioare și elementare, nu ne putem opri de a pune sub ochii cetitorilor următoarele: din 222 fii de țărani, absolvenți ai școalelor elementare, numai 90 au fost găsiți practicînd meseriile învățate, în satele lor,—cei-lalți se instrăinaseră de satele lor; iar din 186 de absolvenți ai școalelor inferioare de meserii din Roman, Tg. Ocna și Armășești, numai 78 au fost găsiți practicînd meseriile învățate. Așa dar nici jumătate din absolvenții acestor școale nu au răspuns chemării lor. E de sigur un pas spre bine față cu rezultatele de altă dată, cînd aproape toți absolvenții școalelor de meserii se făceau funcționari, dar totuși mai e încă mult până la ceea ce ar trebui să fie,—și cauzele acestui fapt trebuie cercetate și înlăturate, dacă se poate.

*

A. Nicolescu, *Rotul administrației în îmbunătățirea soartei țărănului*. Ploiești, Institutul de arte grafice „Progresul”, 1906.

E o comunicare făcută la Congresul

științelor sociale. Autorul consideră chestiunea care-l preocupă ca „o medalie cu multe reversuri” și propune pentru îmbunătățirea stării țăranilor două remedii radicale: a) In ceia ce privește inițiativa particulară: „Proprietarii, arendașii, rentierii, marii funcționari pot să-și modereze capacitatea intrupată într'un egoism salbatic”; b) In ceia ce privește organele administrative: „Slujbașul nu trebuie să consulte numai stomachul său, sau numai ambițiunile sale, ci trebuie, totdeauna, să combine pretențiunile sale sufletesti, cu cele ce trebuie să facă, pentru cel ce legea l'a chemat înaintea sa”. Și încă: „Circularile și instrucțiunile date de harnicul administrator al Domeniilor coroanei ar trebui să nu lipsească din mintea slujbașilor sătești, să nu lipsească dela orice primar, dela orice oficiu rural”.

Cind aceste deziderate ale autorului se vor fi implinit, atunci chestiunea țărănească va fi rezolvită și—„România își va fi așezat piedestalul ei de granit, care li va fi asigurat un train fericeit, strălucit și veșnic plantnd majestos în concertul statelor civilizate ale lumii, ca o stea divină pe cerul senin al lui D-zeu”, încheie d. Nicolescu broșura sa de 12 pagini, cu alt de multe... reversuri.

M. C.

* * *

Simeon Nicolescu Scartzan,
Rezolvirea chestiunii țărănești 78, pg.
București 1906, Tipografia „Gutenberg”
Joseph Göbl.—Deși încă nu deplin stăpîn pe acordul diferitelor părți ale unei propoziții, autorul—un tânăr avocat—so încumetă totuși a pune în armonie variatele interese care se agită în acel complex cunoscut sub numele de „chestiunea țărănească”. Și sarcina reprezentantului este cu atât mai grea, cu cât d. Nicolescu Scartzan se razemă pe observațiuni personale, făcute ne-

greșit într'un cerc prea restrins și care nu se pot nici controla, nici discuta, nici combate în această rubrică.

D-sa începe prin a constata că țăranul „nu suferă de neavere”. Chiar și acel fără nici o palmă de pământ poate câștiga cel puțin 280 lei împreună cu soția lui, prin muaca lor comună în cursul unui an agricol, peste hrana lor în timpul muncii și peste 1—1½ chila de porumb ce le revine la cules (autorul are în vedere contractele de dijma obișnuite peste Milcov) și care le este suficientă pentru hrana familiei lor în cursul lunilor de toamnă și iarnă. Din nenorocire acei 280 lei se cheltuiesc cam astfel: 80 pentru îmbrăcăminte, 45 pentru cumpărarea hranei cu verdețuri și băcănii, iar restul se duce la circumă, căci autorul uită impozitele în bani și în natură, cheltuielile de nuntă, bolez, cumătrie, înmormintare; datorile ce care soții intră în căsnicie, etc. etc.,... Prin urmare, raționează d-sa, mijloacele de existență ale sateanului fiind îndestulătoare pentru nevoile lui *actuale*, Statul nu trebuie să intervie în favoarea lui nici cu Casa rurală, bănci de credit, împroprietăriri ori, măcar înlesnirea arendașilor de pământ, instituțiuni pe care autorul se trudește a le dovedi chiar primejdioase; ci să se mărginească în ordinea economică numai la măsurile acele care tind să-i asigure țăranului integritatea produsului muncii, interzicind tocmeșile agricole de cu iarnă și oprindu-i, pe acei care au pălănt, de a-l închiria altora.

Statul să-și exercite însă toată acțiunea lui pozitivă pentru a ridica nivelul cultural și moral al țărănimii, a cărei corupție se datorește clerului nostru vicios, circumarilor spoliatori și înfine aparatului administrativ—primari și notari—instrument de nedreptățire și jafuire. Prin această înălțare, sătenii ar putea lupta cu succes nu numai în viața socială în genere,

ci chiar și în acea special economică, putând sili pe marii cultivatori de pământ să le plătească munca brațelor în proporție cu progresele agriculturii și cu trebuințele lor care vor spori prin cultură. Iar pentru atingerea acestui ideal cit mai repede, Statul nu are de cit să urmeze sfaturile autorului, care propune reforma școlii, a administrației și a regimului electoral. În această din urmă privință, pe lângă critica severă și dreaptă ce o face actualei stări putrede a vieții noastre politice, d. Scartzan are frumoase accente și uneori chiar argumente puternice în favoarea sufragiului universal, reformă pentru a cărei realizare crede că nici odată timpul nu ar putea fi mai nimerit de cit acum.

*

C. Alimăneștiano, Proprietatea mare și chestia țărănească, 45 pg. București 1906, Minerva. Prețul 50 bani. Broșura cuprinde conferința ținută înaintea marilor proprietari adunați, toamna trecută, în cel al treilea al lor congres. Autorul se ocupă de rolul marii proprietăți în rezolvirea chestiunii țărănești, care are cel puțin patru fețe: politica, economică, socială și națională. Trel sint, după părerea d-lui Alimăneștiano factorii naturali care intervin în această problemă: țărănul, marele proprietar, (chiar în interesul său personal) și Statul, prin rolul său intervenționist. De ce atunci propunătorii de reforme fac aproape cu totul abstracție de rolul marelui proprietar? Și răspunsul îl găsim tot în broșura d-lui Alimăneștiano: pentru că cei 5,000 mari proprietari, care prin puterea politică covârșitoare, pe care legile țării le-au pus-o la îndămnă, n'au făcut până acum nimic spre a ne împiedica să ajungem la starea tristă de astăzi. Ba, și ne place să vedem venind această constatare din partea chiar a unui latifundiar, autorul constată că în România marea proprietate

nu s'a îndeplinit până acum rolul social și economic pe care unii, dimpreună cu autorul, i-l atribue, și că în asemenea condițiuni, ea este serios și cu drept cuvint amenințată, ca singura solvabilă.

În consecință, d. Alimăneștiano propune un congres al marilor proprietari, în care să se întocmească programul de acțiune în vederea solidarizării proprietății mari cu cea mică și mijlocie, asigurându-se mijloacele materiale de luptă prin o cotizație a proprietarilor, proporțională cu latifundiile și care s'ar ridica la un milion de lei pe an, dacă ar fi nu mai mare de 10 bani de hectar.

În aceeași broșură autorul publică cuvântarea ce a rostit la congresul artelor industriale și al meseriilor. Constatând inferioritatea Românilor în industrie și meserii, propune pentru îndreptare: răspindirea culturii și a pregătirii tehnice și profesionale, organizarea unui credit special și redeșterea solidarității de neam în rîndurile meseriașilor.

*

C. Popazolu, Cestiuni Economice, 29 pg. București 1906, Tipografia „Munca”. — Starea înapoiată a economiei noastre rurale îl face pe d. Popazolu să mediteze asupra mijloacelor de îndreptare și să conchidă că toată atențiunea noastră trebuie acordată țărânimii agricole. Ridicarea acesteia la o stare de producători conștienți se poate face pe două cai: prin inițiativa Statului, dator să-i puie la îndămnă așăzăminte de cultură generală și de învățămînt tehnic agricol, precum și să eie măsuri pentru democratizarea proprietății rurale după pilda Angliei, Elveției, Danemarcei și statelor scandinave, spre a stavili creșterea proletariatului rural; și prin inițiativa privată care trebuie îndrumată spre asociație.

D. Popazolu arată pe larg binefacerile sindicatelor agricole în țările străine.

cerind ca statul să le încurajeze ca în Franța și Belgia, opinind că—spre a nu se împărți lumea agricolă în tabere adverse,—cele mai preferabile ar fi sindicatele mixte de patroni și muncitori.

Autorul, un sirguincios medic veterinar, a fost probabil îndrumat spre aceste studii, mai mult teoretice, de legătura intimă ce există între agricultură și creșterea vitelor. Intr'adevăr, d-sa după ce constată această conexiune, afirmă cu drept cuvânt că toate măsurile luate la noi pentru îmbunătățirea rasei animalelor de muncă, vor fi cu desăvârșire zadarnice, cită vreme agricultura va rămânea staționară, căci animalele perfecționate sînt o necesitate numai acolo unde și agricultura este sistematică. De aceia măsurile de ameliorare (realizabile mai ușor prin sindicate) trebuiesc luate deodată în ambele acele ramuri ale economiei rurale, prin înțelegerea armonică a agronomilor și zootehnicilor, la a căror unire apelează autorul, în comunicarea sa făcută congresului pentru înaintarea științelor.

*

G. Christodorescu, *Economia națională și căile noastre ferate*, 23 pg. Constanța 1906, Tipografia „Ovidiu“.

Una dintre cele mai interesante conferințe ținute în ultimul congres al agrarienilor. Autorul stăruie asupra daunelor ce rezultă pentru economia noastră națională din nechibzuita administrație a căilor ferate și propune măsuri de îndreptare.—Industria și comerțul suferă mai ales din cauza sistemului tarifar, prea variabil, a cărui așazăre și modificare este lăsată pe minile citorva persoane din Direcția C. F. R., fără nici o pregătire pentru această delicată sarcină și care cele de mai multe ori lucrează după toane. Autorul cunoaște cazuri cînd s'au pus în aplicare unele tarife numai pentru o scurtă epocă, și chiar cu efect re-

troactiv, spre a se favoriza anumite interese personale. Dar, ebiar în genere, taxele sînt astfel stabilite, încît industria noastră, pe care pe alte căi noi o protejăm cu sacrificii foarte mari, poate fi concuroată chiar în piețele rominești mulțumită *tarifului internațional mai redus*. Tot din această nechibzuintă, comerțul de transit a început a ocoli rețeaua noastră, îndreptîndu-se către Orient prin Fiume și Odesa, pe cînd iarăși cu sacrificii înșămnațe, noi înființăm linii maritime rominești! Chiar și agricultura, care în principiu se bucură de cel mai ieftin cost de transport din Europa, suferă din pricina unor măsuri absurde, cum este aceea a supralaxării cerealelor îndreptate spre Constanța. Autorul cere, cu drept cuvînt, ca fixarea tarifelor să fie luată din nepriceputele mini actuale și încredințată *cel puțin* consiliului de miniștri; acesta să se pronunțe lîndu părărea unei comisii permanente de specialiști, funcționînd pe lîngă Direcția C. F. R., cu însărcinarea de a cerne avizele primite de la cei interesați (societați agricole, industriale, camere de comerț) în toate chestiunile tarifare și altele care interesează economia națională. În al doilea rînd, agricultura și comerțul de cereale suferă de lipsa de material rulant al căilor ferate, suferință care se traduce prin iroșirea în gări a unei imense citimi de cereale și prin plata vapoarelor care așteaptă zădarnic cite 10—12 zile încărcarea. Nefiind suficiente cele 24 milioane acordate pentru dotarea C. F. R., specialiștii mai cerind încă 75 milioane, autorul este de părere să se contracteze pentru aceasta un împrumut, a cărui anuitate agricultura va acoperi-o bucuos prin o supra-taxă de $\frac{1}{3}$ ban la tona kilometrică. Dar până atunci, ar trebui să se eie serioase măsuri pentru manipularea economică a materialului actual, căci în loc de 1—2 zile, sînt ca-

zuri cind vagoanele noastre întrebun-
țează 6—8 pentru facerea traectului.
În fine autorul cere să se reorgani-
zeze serviciul de exploatare cu oa-
menii competenți.

Secretarul sirguincios al Camerei de
Comerț din Constanța a știut să ne
prezinte o chestiunea bine studiată și
bogată documentată, într'un stil îngri-
jit cu care specialiștii nu ne-au prea
deprins, și propunerile sale merita să
atragă atențiunea serioasă a celor care
au sarcina să se îngrijească de admi-
nistrația bogățiilor țării.

*
**Mihail A. Beșteleiu, Citeva propu-
neri pentru exemplaritatea și efica-
citatea pedepselor**, 142 pg., București
1906, tipografia „Gutenberg”, Joseph
Göhl. Prețul 2 lei.

Din cauza procedurii noastre pena-
le, defectuoase și trăgănate, contraven-
țiile nu pot fi judecate definitiv decît
abia după 6—7 luni, iar delictele după
2 ani și mai mult dela savîrșirea lor, iar
pedepsele aplicate se execută iarăși cu
o mare întîrziere, și atunci, numai da-
că condamnații nu vor fi dispărut. De
aici rezultă că pedepsele nu și ajung
scopul; iar sînt nici eficace, nici exem-
plare, iar delictele se înmulțesc.—Spre
a combate aceste neajunsuri, autorul,
consilier la Curtea de Apel din Galați,
propune: Judecătorii de ocoale să
judece contravențiile în chip sumar,
în cea de'naltău ședință și fără drept de
apel; iar acolo unde asemenea instan-
țe nu există, atribuțiunile acestea să
fie date polițaiilor (în comunele urbane)
și, reîntorcîndu-ne la art. 164, 166, 167
din procedură, primarilor (în comunele
rurale) care în unele cazuri, să judece
și chiar să pedepsească imediat. Dea-
semenea, judecătorii și tribunalele să
judece sumar delictele flagrante de
mai mică importanță, trimițînd în a-
ceiași zi spre executare sentințele lor,
în cazul cînd inculpatul își mărturi-
sește fapta; iar pentru afacerile mai

serioase să se îmițeze și la noi legea
franceză din 1863. În același timp,
procesele de riniri și loviri (art. 239
c. p.) care dăinuiesc astăzi afită timp,
să fie judecate în ultima instanță de
tribunale.—Aceste propuneri au for-
mat obiectul comunicării făcute de au-
tor la congresul asociațiunii romîne
pentru înaintarea și răspîndirea ști-
ințelor.

În *Anece* (126 pg.) autorul publică
discursurile sale ținute cu ocazia dife-
ritelor solemnități judecătorești, în ca-
re găsim un interesant material de ob-
servațiuni și propuneri, culesse și fă-
cute de d. Beșteleiu în cursul carierei
sale de magistrat. Autorul a studiat
mai ales cauzele „concubinatelor” și
de concluziunile sale s'a ținut sauă
în ultima modificare parțială a codi-
celui civil. Mai departe găsim propu-
neri pentru modificarea aceluiași cod
în ce privește drepturile și datoriiile
soților în căsătorie, propuneri înteme-
iate pe principiul egalității civile a
sexelor. În fine în „Instrucție și Edu-
cație”, d. Beșteleiu răfăuiește, adeseori
cu un fericit umor, programele noas-
tre de învațămînt, precum și unele
morăvuri ale societății romînești.

*
**Dr. A. E. Iliescu, Necesitatea u-
nui serviciu psychiatric în închisori**,
30 pg. Iași 1906, Tipografia H. Goldner.

Un fapt constatat în toate țările este
numărul cel mare al alienațiilor con-
damnați ca delincenți și închiși în pe-
niteuciere. De mai mulți ani statele
civilizate au luat însă măsuri pentru
evitarea și repararea unor asemenea
erori judiciare. Unele caută ca toți
medicii să fie pregătiți așa ca să poa-
tă da un concurs luminat autorităților
judecătorești; astfel în Germania
înca dela 1904 obligă pe toți studenții
în medicină să urmeze 6 luni o elini-
că psychiatrică; acest stagiu în Franța
și Elveția este numai de 3 luni. Fa-
cultatea din Paris a înființat dela 1905

uu curs de medicină mentală chiar pentru studenții în drept. Dar măsurile cele mai serioase s'au luat în Belgia dela 1891 și în Anglia dela 1897, unde s'au înființat servicii medicale speciale pentru inspectarea închisorilor.

Autorul propune că în România instrucția judiciară să fie obligată a supune pe toți indivizii suspecti, examinării unor medici specialiști, care, ca și cei ai închisorilor, să fi făcut studii serioase asupra boalelor mentale, dovedind un stagiul activ de, cel puțin 6 luni într'un azil de alienați.

G. K.

* * *

Vintilă I. Brătianu, — *Menirea partidului liberal*, București, 1906. Tipografia „Voința Națională”.

Broșura d-lui Vintilă Brătianu, deși urmărește un scop politic determinat, — de a sistematiza dorințele și nevoile simțite în sinul partidului”, din care face parte autorul și deși e adresată membrilor acestui partid, iese însă din cadrul obișnuit al literaturii noastre politice: ea nu cuprinde numai fulgere împotriva adversarului și tămbieri pentru „ai noștri”, în singurul scop de a veni la putere.

După ce schițează, de acord cu concepțiile științei moderne, principiile diriguitoare ale unui regim parlamentar și rolul constituțional al partidelor politice, autorul arată datoria imperioasă pentru partidul său: în primul rând de a-și elabora un program de guvernământ potrivit cu cerințele vremii, și chiar schițează în linii generale un astfel de program: lărgirea dreptului de vot pentru a ajunge la votul universal, casa rurală, îmbunătățirea stării sanitare, reforma impozitelor, organizarea creditului pentru săteni, reforma legii tocmelilor agricole, reforma administrativă, etc.

În al doilea rând susține că partidul trebuie ast-fel organizat ca să-și poată îndeplini misiunea constituțio-

nală, „atit pentru a face din partid un instrument de luptă spre sprijinirea și aplicarea programului, cit și pentru a stabili contactul continuu cu opinia publică”.

Socotim că broșura d-lui V. Brătianu, scrisă fără nici o pretenție, poate fi folositoare pentru oricine vrea să cunoască curentele de idei și sentimentele ce frământă astăzi partidul liberal. Și pentru a caracteriza tendințele autorului, reproducem pasagiul ei final:

„Simțim cu toții că sintem la o coticitură a vieții noastre publice și că partidul din care facem parte este chemat și de rindul acesta să îndrepteze un rău și să servească o cauză mare și sfântă prin învinsirea ei în viitor.”

„Un vînt puternic pare că suflă din nou în satele noastre și redeșteaptă un popor întreg până ieri în amorțire, popor venind să ceară dreptul lui la viață și la lumină. Un partid național, liberal, și democratic, numeros și capabil să ajute la această a doua renaștere națională, cum a slujit pe cea d'întăi, așteaptă cu nerăbdare să-și împlinească rolul frumos ce-i revine. El poate, punindu-se în capul mișcării ce se produce, să-i înlătore multe piedice, să-i accelereze marsul. Pentru aceasta însă, trebuie și de rindul acesta să nu renunțe de a fi ceea-ce a fost la epocile mari și critice din ultimii cincizeci de ani, propovăduitorul ideilor mari, apărătorul neadormit și bine armat al intereselor Statului și al celor mulți, al celor cari prin numărul și în-ușirile lor ne dau dreptul de a ne numi într'adevăr un popor”.

C. S.

* * *

Inginer P. N. Ponițescu, Directorul Școlii Superioare de Arte și Meserii din București, *Ucenicii și Învățământul profesional*. Conforința, 1906

pag. București 1906. Autorul arată cum sub influența ideilor din apus, cînd a început rededeptarea noastră națională, odată cu ideile s'au adus în țară și obiceiurile și gusturile din țările apusene, care au înlocuit, în mare parte, obiceiurile și gusturile noastre orientale. Din cauza luptelor politice foarte aprige pentru căpătarea independenței noastre politice, nimeni pe acele vremuri nu se mai gîndea și la meseriașul român. A urmat apoi pornirea către funcționarism, izvorînd din nevoia ce avea țara noastră de a-și fujgheba o administrație și o magistratură etc. Era de ajuns ca cineva să știe a scrie și a citi pentru a avea loc în administrație.

Independența politică fiind cîștigată azi, rămîne să cîștigăm și independența economică, și unul din mijloacele pentru cucerirea acestei independențe economice e și *industria*.

Autorul, arătînd apoi greutățile ce întîmpină absolvenții școalelor de arte și meserii față de ucenicii care au lucrat în diferite ateliere particulare, propune cîteva mijloace de îndreptare: 1. Ca școalele de meserii să fie făcute mai mult pentru fiii de meseriași, de patroni de ateliere sau stăpîni de fabrici, cari, după isprăvirea școlii, ei pot găsi mai ușor loc în atelierele părinților lor.

2. Ca școalele de arte și meserii să pregătească astfel pe absolvenți, fucit ei să poată intra și în o școală mai superioară de arhitectură, inginerie de mine, mecanică etc.

3. Ca sănătatea tuturor lucrătorilor tehnici sau manuali să fie mai mult îngrijită, în prima linie din punctul de vedere al hranei.

P. B.

* * *

Petru Rîșcanu, *Istoricul învățămîntului secundar*, Iași, 1906.

Una din lucrările ad-hoc pentru Ex-

poziția Generală, tipărită anume pentru acest scop de Ministerul Instrucțiunii Publice. Pentru pregătirea acestei lucrări Ministerul n-a greșit cînd a însărcinat pe dl. Petru Rîșcanu, fost în două rânduri Inspector General al Învățămîntului secundar, sub ministrul d-lui Haret. Dl. Rîșcanu, fiind mai presus de toată „omul școlii”, a înțeles că în materie de învățămînt politică este dăunătoare și a știut să obțină încrederea actualului Minister spre bucuria tuturor aceluia care doreau să avem și noi Istoricul acestei ramuri de activitate din economia generală a țării. Volumul are 376 pagini, din care 136 pagini pentru Istoric, iar restul de 240 pagini pentru Note. Materia e împărțită în șase secțiuni cuprinzînd legile, regulamentele și programele perindate în învățămîntul secundar dela Regulamentul Organic pînă la legea din 1898. Modul cum e făcut acest „Istoric” trădează graba, uneori măturisită, a autorului și neîndestularea documentelor—lucru de care autorul se plînge în mai multe locuri. Astfel fiind vorba de influența străină în organizarea Școalelor sub Regulamentul Organic (pag. 11), autorul declară: „Nici timpul, nici mijloacele de care dispunem, nu-mi permit a elucida acest punct foarte important pentru începuturile Școlii Românești. Ne mărginim numai a-l semna!“. Semnalăm și noi că acest punct era prea important și esențial pentru a fi numai semnalat. Neajunsurile lucrării izvorăsc însă și din altă pricină: nu pricepem de ce—intru cît lucrarea e un Istoric, nu o arhivă sau o cronică—Dl. Rîșcanu se mărginește numai în a cita sau rezuma legi, regulamente și programe, abținîndu-se dela orice considerații generale ori principiale. Cîțitorul nu-și poate face, din această lucrare, o idee despre dezvoltarea treptată a școlii secundare, despre legătura organică care e între școală și Socie-

tate în doosechitele epoce, întru cit școala nu este de cit un organ al societății. Legile, regulamentele și programele sînt documente, din observarea cărora, istoricul trebuie să scoală sistemul ideilor generale, nu să lese tocmai această lucrare pe sama cetitorului. Clud d. Rășcanu spune (pg. 61): „Nu mai este nevoie nici de a compara acest regulament cu cele de mai înainte; pentru că cetitorul a și făcut-o“; ori (pag. 121): „E de ajuns a face o comparațiune între deosebitele proiecte, pe care le-am rezumat în secțiunea precedentă, pentru a se vedea că încă uu ora uu curent bine pronunțat în favoarea unei sisteme, nu erau idei ajunse la maturitate...“ d-sa se dezistă dela rolul său de istoric pe care îl trece cetitorului. Cum că cartea nu corespunde titlului no-o spune și autorul la pag. 28: „Pentru multă vreme, Istoria Școalei secundare se confundă în Muntenia cu istoria Colegiului Sf. Sava, în Moldova cu istoria Liceului Național. În vederea expozițiunii generale amîndouă aceste instituțiuni și-au pregătit „Istoricul“ lor, care s-a publicat. Acele două lucrări sînt urmarea firească a secțiunii de față; ele o completează și o lămuresc pe deplin“.

Nu numai aceste două licee, ci toate liceele din țară, își au monografiile lor și, „Istoricul învățămîntului secundar“ trebuie să insume sinteza tuturor, nu să se completeze cu monografiile u. noru.

Recunoaștem însă, că autorul a avut să lupte cu lipsuri însemnate și foarte caracteristice pentru organizarea centrală a Ministerului de Instrucție: „Ne pare foarte rău că biblioteca Ministerului de Instrucțiune este așa de săracă, că nu s-a putut a ni se pune la dispozițiune Raporturile tipărite ale deosebiților Inspectori Generali (pag. 83)“. Apoi la pag. 108, la Ca-

pitolul „*Incercări de a înlocui legea din 1864*“, autorul declară: „Pentru această secțiune nu putem face decît a traduce lucrarea d-lui I. V. Praja, care s-a publicat în franțuzește pentru expozițiunea universală dela Paris din 1900... Ministerul nu ne-a putut pune la dispoziție nici colecțiunea deosebitelor proiecte de legi pregătite în curs de mai bine de treizeci de ani... după cum nu ne-a putut găsi nici „Istoria Școalelor“ de V. A. Ureche.“

Un punct important pentru relieful chestiei, după părerea autorului, e *patronarea* istorică a școalelor secundare, chestie căreia autorul îi consacră întreaga pag. 66, înviorîndu-și uneori temperamentul blajin cu note sincere de combativă protestare separatistă: „G. Lazăr este patronul unui liceu în capitală; dar G. Anchi trebuie să se mulțamească a fi patronul unei școale primare în Iași. Mihail Viteazul e patronul unui liceu în București, iar Stefan cel Mare patronază un simplu gimnaziu în Iași“.

Autorul e plin însă de grijă pentru acei care nu se grăbesc să se transforme în zei tutelari ai puținelor școli care au mai rămas însă fără spirite protectoare, ilustrînd prin o față domnească chiar, neajunsurile temporizării terestre: „Alexandru Cuza, fondatorul Universității din Iași, patronază o școală elementară de comerț în Galați, și toate locurile sînd prinse, va trebui ca domni: D. A. Sturdza, Titu Maiorescu, Petru Poni, Spiru Haret, Tache Ionescu să se mulțamească a patrona vreo școală primară, dacă va reminea vreuna fără patron, până atunci... Acum cînd expoziția s'a închis, cînd graba nu va mai putea sili pe autori să-și estropieze lucrările, credem că d. Rășcanu se va gîndi la o a doua ediție a operei sale—tipărită chiar pe speșele d-sale—care ar putea să fie foarte instructivă.“

A. O. Maior. *Biblioteca Copiilor*, vol. I. Budapesta, 1906.—vol. II. Sibiu, 1907.—Ambele volume au 242 pagini și 35 ilustrațiuni. Vol. I. conține și „o poveste nedită de Carmen Sylva.“ Bucățile alese—35 în total—: parte originale, parte traduse din franțuzește, nemțește și italienește—arată că autorul e un fin cunoscător al sufletului copilului. Această lucrare umple o mare lacună în literatura noastră pedagogică și n-ar trebui să lipsască din nici o bibliotecă de familie.

I. B.

Miron Nicolescu. *Primul călător român prin Siberia și China.* Extras din Buletinul geografic, semestrul II, 1904. București, Socec, 1905, 61 pag.

Un pasaj fatal din cartea d-lui N. Iorga, „Războiul din Extremul Orient“, i-a sugerat d-lui N.—după cum singur mărturisește—ideea de a scrie această broșură. Insuflețit deci de această inspirație, dar *în vîta Minerva*, s'a pus să facă cercetări „ca să afle descrierile acestui călător“ pentru a le face cunoscute tuturor și în același timp să ne arde și cine era Milescu. Astfel numește pe dascălul din Constanținopol al lui Milescu. Blossios în loc de Blassius și afirmă că acesta l-ar fi crescut pe Milescu; scoate martor pe d. Iorga, Ist. literat. din secolul XVIII, I, 34, pentru afirmarea că Milescu nu a luat parte la traducerea Bibliei din 1688, măcar că d. Iorga la locul citat nu pomenește de asta, ci citează numai pe Milescu ca un eleanist, pe cînd, despre ce vrea autorul, d. Iorga vorbește în altă parte (Istoria literaturii religioase a Romînilor, București 1904, pg. 203 nota 4); afirmă că reposatul V. A. Urechie admitea colaborarea lui Milescu la traducerea Bibliei din 1688, ceea ce Urechie nici n'a gădit (cf. V. A. U. Schițe de Istoria literaturii române, București, 1885

pg. 164 și 201); ne mai spune că cronicarul Niculcea (sic) ar vorbi despre „ultimele zile petrecute de Spataru la curtea lui Frideric Wilhelm“, lucru de care Neculcea deasemenea nu pomenește (cf. Letopisești II, 190). Ceea ce-i mai curios e că-și inchipue că Milescu a scris franțuzește, căci ne spune „(Milescu) scriso de carte intitulată Chrésmologie ou Livres de prophéties“ și tot așa și pentru celelalte opere rusești ale lui Milescu. Tot în franțuzește își inchipue că a publicat și Arseniev călătoriile Spatarului și ar vrea să ne facă să credem că după publicația acestuia rezumază d-sa „Călătoria prin Siberia“, po cînd d-sa sau iea pe de-a 'ntregul sau rezumază prost din traducerea făcută de Gh. Sion (De la Tobolsk până în China, extrasă din Analele Academiei Române, București 1888), fără însă a-l cita decît tocmai cînd ajunge la descrierea lacului Baical.

Onisfor Ghibu. *Limba nouălor cărți bisericesti.* Reproducere din „Telegraful Român“, Sibiu, Tiparul Tipografiei archidiecezane 1905. pg. 102.

„O foarte nepretențioasă încercare de a urmări schimbările limbii bisericesti din sec. XIX* își numește cu modestie autorul studiul său. E un studiu însă serios în care d. Ghibu urmărește încercările nenorocite făcute în ultimele vremuri de a moderniza „limba veche și-nțeleaptă“ a cărților sînte. Sînt nenumerate exemple adunate care te înspăimîntă de lipsa de bun simț a celor însărinați cu editarea cărților religioase. Cităm cîteva de la pg. 66, culese de autor din Psaltire: „*Celebrați pe Doamul în alaută*“; „*Nu te irita ca să nu faci rău*“; „*Înima mea s'a agîtat*“; „*Vrășmașii mei meditează vicleșuguri*“; „*Toate neamurile aplaudați*“; „*Fetele împărățitor sint între Damele Tale de onoare Doamne!*“, etc.

C. B.